

BİLİMSEL ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ

ÜNİTE 13

Dr.Ergül Demir

BİLİMSEL ARAŞTIRMALARDA ETİK

ETİK NEDİR?

Etik sözcüğü, Yunanca "karakter" anlamına gelen "ethos" sözcüğünden türetilmiştir.

Ethos'tan türetilen "ethics" kavramı da, ideal ve soyut olana işaret ederek, ahlak kurallarının ve değerlerinin incelenmesi sonucu ortaya çıkmaktadır.

Aksiyoloji dalı olarak kabul gören etik, felsefenin dört ana dalından biridir.

Yanlış doğrudan ayırabilmek amacıyla ahlâk kavramının doğasını anlamaya çalışır.

BİLİM ETİĞİ

Bilim Etiği; bilimsel araştırma ve geliştirmenin, yani bilim üretiminin ne olduğu ve nasıl yapıldığının tanımı içinde yer alan, kurucu unsurlarından biri olarak; diğer yandan da, bilim insanlarının meslek etiğini, yani mesleklerini icra ederken yerine getirdikleri çok çeşitli görevleri yaparken uymak zorunda oldukları kurallardır.

Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA)

BİLİM ETİĞİNDE TEMEL İLKELER

1. Gerçeğe Uygunluk:

Veriler, sadece bilimsel yöntemlerle yürütülen gerçek deney ve gözlemlerden elde edilir.

2. Bilimsel Araştırmanın Zarar Vermemesi:

Araştırmanın deneklere zarar vermemesi, deneklerin olası riskler konusunda açık şekilde bilgilendirilmesi ve deneye katılım kararının etki ve baskı olmaksızın özgürce alınması gerekir.

3. Sorumluluk ve Haklar:

Bilim insanları araştırma sonuçları ile ilgili olarak toplumu bilgilendirmek, olası zararlı uygulamalar konusunda uyarmakla yükümlüdürler.

4. Yazarlar:

Araştırma sonuçları araştırmayı yapanların tümünün isimleriyle yayınlanır. Araştırmanın tasarlanması, planlanması, yürütülmesi ve yayına hazırlanması aşamalarında etkin katkıda bulunmamış kişilerin isimleri yazar isimleri arasına katılamaz.

5. Kaynak Gösterme ve Alıntılar:

Bilimsel yayınlarda ya da genel kamuoyuna dönük olarak yayınlanan her türlü makale, derleme, kitap ve benzeri yayınlarda daha önce yayınlanmış veya yayınlanmamış bir çalışmadan yararlanılırken, o çalışma bilimsel yayın kurallarına uygun biçimde kaynak olarak gösterilmelidir.

6. Bilim İnsanı ve Akademik Etkinliklerde Etik:

Bilim insanı, akademik yaşamının bütün evrelerinde ve öğretim, yönetim ve akademik değerlendirmelere ilişkin görevlerde bilimsel liyakati temel ölçüt olarak kabul eder, etik kurallarının dışına çıkmaz ve bu kuralların dışına çıkılmasına göz yummaz.

Araştırma ve Yayın Etiği

Bilimsel yayınların dürüstlük, açıklık, başkalarının fikirlerine ve yaratılarına saygı gibi temel ilkelere uygun biçimde yapılmasını sağlamayı amaçlayan ve bunun gerçekleşmesi için -kimi etik ilkeler geliştirme de içinde olmak üzere- çalışmalar yapan uygulamalı etik alanıdır.

Etik İlkeler

- o Araştırmanın planlanması, yürütülmesi ve bulguların analizi sürecinde dürüstlük ve açıklık ilkelerine bağlı kalınması,
- o Benzer araştırmaları yapan araştırmacıların ve sanatçıların fikir ve bulgularına saygılı olunması ve yayın aşamasında gerekli atıflarda bulunulması,
- o Bilimsel araştırmanın ve yayının her aşamasında objektif olunması,
- o Sağlık Bakanlığı'nın insan üzerinde yapılan ilaç araştırmaları ile ilgili yönetmeliğine uygun davranılması,
- o İyi klinik uygulamaları ilkelerine uygun davranılması.

Etik Dışı Davranışlar

- Aşırmacılık (*Plagiarism*)
- Uydurmacılık (*Fabrication*)
- Saptırmacılık veya Çarpıtma (*Falsification*)
- Yayın Tekrarı (*Duplication*)
- Dilimleme (*Salami Slicing*)
- Destekleyenleri Belirtmeme
- Hayali Yazarlık

Aşırmacılık (*Plagiarism*)

Korsanlık (*Piracy*):

- **Başka birisine ait yapıtı (yazılı, basılı ve elektronik ortamdaki yapıtı) sanatsal uygulamaları olduğu gibi alarak kendi adıyla sunmak,**

Aşırmacılık (*Plagiarism*)

- **Başka birisine ait yapıtın (yazılı, basılı ve elektronik ortamdaki yapıtın) bir bölümünü *bilimsel yayın kurallarına uygun bir biçimde atıfta bulunmadan* kendi yapıtı gibi sunmak,**

Aşırmacılık (*Plagiarism*)

- **Kaynak yapıta , sanatsal uygulamalara uygun ve kuşkuya yer bırakmayacak biçimde bilimsel yayın kurallarına uygun olarak göndermeler yapmadan, başkalarına ait düşünce ,bulgu ve sanatsal uygulamaları kendisininmiş gibi sunmak,**

Aşırmacılık (*Plagiarism*)

- Başkalarına ait düşünce, bulgu ve sanatsal uygulamaları bunların alıntı olduğunu apaçık biçimde gösterecek –örneğin çift tırnak içinde yazarak, metin içinde işaretleyerek, dipnotta ya da metnin sonunda kaynakçada belirterek-biçimde dile getirilmeden sunmak,

Aşırmacılık (*Plagiarism*)

- **Alıntı yapılan kaynağa ilişkin bilgi vermemek veya eksik bilgi vermek,**
- **Yalnızca farklı kelimeler ve ifadeler kullanarak, kısmen değiştirerek başkalarına ait araştırma sonuçlarını ya da düşünceleri ve uygulamaları kendisininmiş gibi sunmak**

Uydurmacılık (*Fabrication*)

Yapılmayan bir araştırmayı yapılmış gibi göstermek ve/veya yapılmayan bir araştırmaya dayandırarak sahte bulgular ortaya koymak,

Saptırmacılık veya çarpıtma (*Falsification*)

- Araştırma ve uygulamaların yöntem veya sonuçlarını kasıtlı olarak saptırmak ve değiştirmek,
- Yapılan araştırma ve uygulamaların , araştırmanın ve uygulamanın niteliğini bozacak derecede farklı bir biçimde sunmak,

Saptırmacılık veya çarpıtma (*Falsification*)

- **Kullanılmayan bir araştırma materyalini ve/veya cihazı kullanılmış gibi göstermek,**
- **Araştırma sürecini, sürecin niteliğini değiştirecek biçimde, olduğundan farklı sunmak,**

Saptırmacılık veya çarpıtma (*Falsification*)

- Araştırma kayıtlarını kasıtlı olarak değiştirmek,
- 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ve onun değişen 4110 sayılı maddelerine aykırı davranmak

Yayın Tekrarı (*Duplication*)

Aynı araştırmayı veya makaleyi bilgi vermeksizin yeniden diğer yayın organlarına göndermek ya da yayımlamak,

Dilimleme (*Salami Slicing*)

Bir araştırmanın sonuçlarını, araştırmanın bütünlüğünü ve niteliğini bozmadan tek bir makale olarak yayınlamak olanaklı iken parçalara ayırarak iki veya daha çok sayıda yayın yapmak .

Destekleyenleri Belirtmeme

Destek alınarak yürütülen araştırmaların yayınlarında destek veren kişi, kurum veya kuruluşlar ile onların araştırmadaki katkılarını açık bir biçimde belirtmemek,

Hayali Yazarlık

- **Araştırmaya ve/veya yayına aktif katkısı olmayan kişi veya kişileri, konumları ya da sıfatları nedeniyle, yazarlar listesine almak.**

Hayali Yazarlık

- **Araştırmaya açık ve araştırmanın gidişi açısından önemli bir aktif katkısı olmayan kişilerin adını yazarlar listesine koymak veya yazarlıkla bağdaşamayacak katkılarına dayanarak yeni yazar (veya yazarlar) eklemek veya yazar sıralamasını değiştirmek,**

Hayali Yazarlık

- **Araştırma ve makalede ortak araştırmacı ve yazarlardan araştırmada ve/veya makalede aktif katkısı bulunanların isimlerini çıkarmak,**

Hayali Yazarlık

- **Yazar sıralamasını gerekçesiz veya uygun olmayan bir biçimde değiştirmek, örneğin**
  - a) araştırmaya katılanları, yazarlar listesinde araştırmaya aktif katkılarına göre sıralamamak,**
  - b) ya da araştırmaya katkısı açık bir biçimde diğerlerinden az olan birini yazarlar listesinde daha üst sıralara koymak . ,**

Hayali Yazarlık

- **Yabancı dilden kitap, makale vb. tercüme ederek, kendi yazmış gibi basmak .**
- **Yüksek Lisans ve Doktora çalışmalarından çıkan yayınlarda öğrencinin veya danışmanın ismini yazmamak.**

Hayali Yazarlık

- **İnsanlar ve hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalarda etik kurallara uymamak**
- **Helsinki Bildirgesi ve iyi hekimlik ilkelerine saygılı davranmamak**

FİKİR VE SANAT ESERLERİ KANUNU

FİKİR VE SANAT ESERLERİ KANUNU

Kanun Numarası: 5846

Kanun Kabul Tarihi: 05/12/1951

Yayımlandığı Resmi Gazete Tarihi: 13/12/1951

Yayımlandığı Resmi Gazete Sayısı: 7981

Kaynaklar-1

- APA (2010). *Publication Manual of the American Psychological Association*. Washington, DC: American Psychological Association
- Baykul, Y. (2000). *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme: Klasik Test Teorisi ve Uygulaması*. Ankara: ÖSYM Yayınları.
- Balcı, A. (2011). *Sosyal Bilimlerde Araştırma: Yöntem, Teknik ve İlkeler*. Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş. (2002). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem Akademi
- Büyüköztürk, Ş. (2011). *DeneySEL Desenler* (3. baskı). Ankara: Pegem Akademi
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E.K., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Creswell, J.W. (2009). *Research Design: Qualitative, Quantitative and Mixed Methods Approaches*. California: SAGE Publication.
- Day, R.A. (2000). *Bilimsel Bir Makale Nasıl Yazılır ve Yayınlanır?* (Çev.: G.A. Altay). Ankara: TÜBİTAK Yayınları.

Kaynaklar-2

- Erkuş, A. (2003). *Psikometri Üzerine Yazılar*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği.
- Erkuş, A. (2012). *Psikolojide Ölçme ve Ölçek Geliştirme-I: Temel Kavramlar ve İşlemler*. Ankara: Pegem Akademi.
- Glesne, C. (2012). *Nitel Araştırmaya Giriş*. (Ed. Ali Ersoy ve Pelin Yalçınoğlu, Çev.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Karakaş, S. (1997). *Bilimsel Psikoloji: Temel İlkeler*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Karasar, N. (2012). *Araştırmalarda Rapor Hazırlama*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kaptan, S. (1998). *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri*. Ankara: Tekışık Web Ofset Testisleri.
- Neuman, W.L. (2006). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nitel ve Nicel Yaklaşımlar*. (Çev.: S. Özge). İstanbul: Yayın Odası Yayınları.
- Şimşek, H. ve Yıldırım, A. (2010). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Tavşancıl, E. (2010). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi* (4. baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Tekin, H. (2007). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. Ankara: Yargı Yayınevi.